

Heteres Morisas latviešu valodā tulkotās grāmatas:

- Aušvicas tetovētājs, 2019
 - Cilka ceļojums, 2020
 - Trīs māsas, 2022
-

Ļoti aizkustinošs un iedvesmojošs romāns par drosmi, mīlestības spēku un izdzīvošanu. Tā lielākā vērtība ir trīs māsu dzīvesstāsti un nesaraucamā saikne.

Daily Mail

Hetere Morisa romānā “Trīs māsas”, atainojot galvenās varo- nes no bērnu dienām līdz pat sirmam vecumam, ļoti prasmīgi savij reālus faktus un izdomu. Viņas literārais veikums ir uztei- cams!

Publishers Weekly

Patiesi aizraujoša lasāmviela! Stāsts par trīs māsām, kuras apsolījušās vienmēr cita citu sargāt un būt līdzās, neskatoties ne uz ko. Viņu stāsts ir ļoti iedvesmojošs, un ikviens no viņām var mācīties.

Library Journal

Šis romāns atšķiras no citiem, jo atklāj arī to, kāda ir dzīve pēc briesmīgā Aušvicā pavadītā laika. Romāns par cerību, drosmi un gara spēku celties jaunai dzīvei.

Sunday Express

HEATHER MORRIS

three
SISTERS

HETERE MORISA

trīs
MĀSAS

No angļu valodas tulkojusi
Alda Vāczemniece

821.111(931)-31
Mo 592

Heather Morris
THREE SISTERS

Text copyright Heather Morris © 2021
The moral rights of the author have been asserted.
Images provided courtesy of the Meller/Ravek/Lahav-Lang/Guttman Family Archive.
Originally published in the English language in the UK by Bonnier Zaffre,
an imprint of Bonnier Books UK Limited, London.

Cover design by Nick Stearn
Cover photographs © ImageBROKER / Alamy Stock Photo;
Shutterstock.com

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem un morālo kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Tulkojums latviešu valodā, Alda Vāczemniece, 2022
© Mākslinieciskais noformējums, literārā apdare, izdevums latviešu valodā,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2022
ISBN 978-9934-31-111-6

Cibi z"l – Magda z"l – Livia

*Paldies jums par spēku un cerību, pie kā turējāties vēstures
tumšākajās stundās, lai veidotu dzīvi jaunā zemē kopā
ar mīlošām ģimenēm, iedvesmojot mūs visus.*

Miška z"l – Icho z"l – Zigij z"l

*Jums katram ir savs izdzīvošanas stāsts. Jums katram ir savs
stāsts par drosmi, cerību, mīlestību un ģimenes zaudējumu.
Jums piederēja trīs apbrīnojami sieviešu
un jūsu radīto ģimeņu mīlestība.*

**Karol (Kari), Jozef (Josi) – Čaja, Judīt (Diti) –
Oded (Odi), Dorita**

*Jūs izaugāt, klausoties savu vecāku stāstos. Jūs bagātinājusi
viņu izturība, dzīvešpārs, drosmē un apņēmība stāstīt par
savu pagātņi, lai neviens no mums nekad NEAIZMIRSTU.*

*Rendij, Ronita, Pema, Josi, Jozef,
Ješai, Emiad, Hagita – Noa, Anata – Ajala, Amira,
Ariela – Daniel, Ruta, Boaz – Lī-Or, Noga, Pnina,
Galil, Īdan, Īlai, Hagara, Dīn, Menor, Alon, Jasmīna,
Šira, Tamāra – Karmel, Elbij – Majana – Doron, Ofir,
Maor – Rafaēl, Ilan – Romi
UN NĀKAMĀS PAAUDZES*

Piezīme: z"l vārdam pievienots, godinot un pieminot tos,
kas aizgājuši mūžībā. Tas nozīmē *Zichrono livracha* –
lai svētīta viņa vai viņas piemiņa.

1. daļa
SOLĪJUMS

PROLOGS

Vranova pie Topļas, Slovākija
1929. gada jūnijs

Mājas mazajā pagalmiņā ciešā lokā ap savu tēvu sasēdušās trīs māsas – Cibi, Magda un Livi. Nelielā dārza stūrī, bēdīgi lapas nokāris, aug oleandru krūms, kuru māte ar tādām pūlēm ir centusies atdzīvināt.

Jaunākā no māsām, trīs gadus vecā Livi, pielec kājās: raksturs viņai neļauj mierīgi nosēdēt.

– Livi, lūdzu, apsēdies! – Cibi viņu apsauc. Septiņgadīgā meitene ir vecākā māsa, un viņas pienākums ir aizrādīt, ja jaunākās neprot uzvesties. – Tu taču zini, ka tēvs grib ar mums runāt.

– Nē. – Trīsgadīgā Livi neklausa un turpina lēkāt ap sēdošajiem, katram garāmejojot viegli uzsit pa galvu. Vidējā māsa Magda, kurai ir pieci gadi, ar nokaltušu oleandra zaru zīmē smiltis izdomātus tēlus. Ir silta, saulaina vasaras pēcpusdiena. Mājas durvis uz pagalmu stāv vaļā, ļaujot karstajam gaisam ienākt istabās un vienlaikus izplatot dārzā saldu svaigi ceptas maizes smaržu. Divi logi, viens uz virtuvi, otrs uz ģimenes šauro, kopīgo guļamistabu, ir pieredzējuši labākas dienas. Zeme piebirusi ar atlupušas krāsas plēksnēm: ziema ir atstājusi pēdas mazā namiņa ārienē. Vēja brāzma aizcērt dārza vārtiņus. Slēdzene ir salūzusi; vēl viena lieta, kas tēvam jāsalabo.

– Nāc šurp, kaķēn! Vai sēdēsi man klēpī? – tēvs aicina Livi.

Viens, ja tev kaut ko liek darīt vecākā māsa, bet pavisam kas cits, ja tevi lūdz tēvs, turklāt tik mīli. Livi iesēžas viņam klēpī, ar roku nejauši uzsitot pa deniņiem. Meitēns nemana, ka nodara tēvam sāpes.

– Vai viss ir labi, tēt? – Magda noraizējusies jautā, pamanījusi, ka viņš, strauji atliecot galvu, saviebjas. Viņa ar pirkstiņiem viegli pārbrauc tēva durstīgajam vaigam.

– Jā, mīlulīt. Viss ir labi. Manas meitenes ir pie manis – ko tētis vēl vairāk varētu vēlēties?

– Tu teici, ka gribi ar mums runāt, – Cibi, būdama nepacietīgas dabas, ķeras tieši pie šīs nelielās “sanāksmes” iemesla.

Menahems Mellers ieskatās acīs savām skaistajām meitām. Viņas nezina nekādu rūpju, nenojauš skarbo realitāti, kas valda aiz mīļās mājas sienām. Skarbo realitāti, kuru Menahems piedzīvojis un ar kuru joprojām saskaras. Lode Lielajā karā viņu nenogalināja, bet palika iestrēgusi kaklā un tagad, pēc divpadsmit gadiem, draud pabeigt toreiz iesākto.

Straujā Cibi, sīkstā Cibi... Menahems noglāsta viņai galvu. Dienā, kad meitene piedzima, tēvs paziņoja, lai pasaule piesargās: viņa meita ir ieradusies, un – vai! – tam, kurš stāsies viņai ceļā. Kad Cibi pārņem dusmas, viņas zaļās acis parasti liesmo dzeltenas.

Un Magda, skaistā, maigā Magda – kā tā var būt, ka viņai jau ir pieci gadi? Menahems raizējas, ka paļāvīgais raksturs padarīs viņu viegli ievainojamu un citi to izmantos. Viņa raugās tēvā ar savām lielajām, zilajām acīm, un Menahems jūt, ka meita viņu mīl un nojauš tēva veselības problēmas. Viņš saskata Magdā vecumam neatbilstošu briedumu, līdzjūtību, ko viņa mantojusi no savas mātes un vecāsmātes, kā arī milzīgu vēlēšanos rūpēties par citiem.

Kad Menahems sāk spēlēt ar Livi mīkstajiem, sprogainajiem matiņiem, viņa paliek mierā. Viņš jau raksturojis mātei šo meiteni kā nevaldāmu, viņš bažījās, ka viņa ļaus sev vaļu un, ja tiks iedzīta

stūrī, salūzīs. Zilo acu, kas raugās ar caururbjošu skatienu, un traulā auguma dēļ viņa atgādina meža garu, kuru viegli izbiedēt un kurš vienmēr ir gatavs traukties projām.

Rīt Menahemu operēs, lai noklidošo lodi izņemtu no kakla. Kāpēc tā nevarēja palikt tur, kur ir šobrīd? Viņš bija nebeidzami lūdzies, lai dod viņam vairāk laika, ko pavadīt kopā ar savām meitenēm. Viņam taču vajag meitas izaudzināt, piedalīties viņu kāzās un auklēt mazbērnus. Operācija ir riskanta, un, ja viņš nepamodīsies, šī ir pēdējā diena, ko viņš pavada kopā ar bērniem. Tā var notikt, lai cik briesmīgi būtu par to domāt šajā skaistajā, saulainajā dienā, tāpēc tas, kas viņam meitenēm sakāms, ir jāpasaka tagad.

– Nu, tēt, ko tu gribi mums teikt? – Cibi urda nemiers.

– Cibi, Magda, vai jūs zināt, kas ir solījums? – Menahems lēni jautā. Viņš grib, lai meitenes sarunu uztver nopietni.

Magda papurina galvu – “nē”.

– Domāju, ka es zinu, – saka Cibi. – Tas ir tad, kad divi cilvēki glabā noslēpumu, vai ne?

Menahems pasmaida. Cibi vienmēr kaut ko izmēģinās, to viņš meitā mīl visvairāk. – Gandrīz, mana mīļā, bet solījums var saistīt vairāk nekā divus cilvēkus. Es gribu, lai šis solījums būtu kopīgs jums visām trim. Livi nesapratis, tāpēc runājiet ar viņu par to tik ilgi, līdz viņa saprot.

– *Es nesaprotu, tēt,* – Magda viņu pārtrauc. – Tu visu putro.

– Tas ir ļoti vienkārši, Magda. – Menahems pasmaida. Sarunas ar meitenēm viņam sagādā lielu prieku. Krūtīs kaut kas sakustas; jāatceras šis brīdis, šī saulainā diena, viņa trīs meitu platās acis. – Es gribu, lai jūs man un cita citai apsolāt, ka vienmēr rūpēsieties par savām māsām. Ka jūs vienmēr, lai notiek kas notikdams, stāvēsiet cita citai blakus. Vai saprotat?

Magda un Cibi piekrītoši paloka galvu, un Cibi, pēkšņi kļuvusi nopietna, jautā: – Saprotu, tēt, bet kāpēc lai kāds gribētu mūs izšķirt?

– Es neapgalvoju, ka tā būs, es tikai vēlos, lai jūs man apsolāt: ja kāds mēģinās jūs izšķirt, jūs atcerēsieties, ko mēs šodien šeit runājām, un darīsiet visu, kas jūsu spēkos, lai tas nenotiktu. Visas trīs kopā jūs esat stiprākas, nekad to neaizmirstiet. – Menahema balss aizķeras, un viņš nokrekšķinās.

Cibi ar Magdu saskatās. Livi paraugās te vienā māsā, te otrā, tad pievēršas tēvam, aptverdama, ka notiek kāda svinīga vienošanās, bet viņai nav ne jausmas, ko tas nozīmē.

– Es apsolu, tēt, – saka Magda.

– Cibi? – Menahems jautā.

– Es arī apsolu, tēt. Apsolu rūpēties par savām māsām – es nevienam neļaušu darīt viņām pāri, tu to zini.

– Jā, mīlā Cibi, zinu gan. Šis solījums kļūst par norunu tikai un vienīgi starp jums – trim māsām. Vai pastāstīsiet Livi par to, kad viņa būs pietiekami liela, lai saprastu?

Cibi satver rokās Livi seju un pagriež viņas galvu tā, lai var ielūkoties viņai acīs. – Livi, saki: “Apsolu.” Saki: “Es apsolu.”

Livi pēta māsu. Cibi māj ar galvu, mudinot mazo atkārtot šos vārdus.

– Es absolū, – Livi izsaka.

– Tagad pasaki to tētim, saki tētim: “Es apsolu!” – Cibi izrīko.

Livi pagriežas pret tēvu, viņas acis dzirkstī, kaklā guldzošie smieklī draud izlauzties skanīgā šaltī, tēva sirsnīgais smaids kausē viņas mazo sirsnību. – Es absolū, tēt. Livi absola.

Pieklāvis visas meitenes pie krūtīm, Menahems pāri Cibi galvai skatās uz vēl vienu meiteni savā dzīvē un uzsmaida savu meitu mātei, kura stāv mājās durvīs un uz kuras vaigiem mirdz asaras.

Viņam ir tik daudz ko zaudēt; viņam jādzīvo.

1. NODAĻA

Vranova pie Topļas
1942. gada marts

– Lūdzu, sakiet, ka viņa izveseļosies, es tik ļoti uztraucos. – Čaja nervozē, kamēr dakteris izmeklē viņas septiņpadsmit gadus veco meitu.

Magda jau vairākas dienas cīnās ar augstu temperatūru.

– Jā, Mellera kundze, Magda būs vesela, – dakteris Kiselijs viņu mierina.

Mazajā guļamistabā ir divas gultas: vienā guļ Čaja ar jaunāko meitu Livi, otru Magda dala ar savu vecāko māsu Cibi, kad viņa ir mājās. Vienu sienu aizņem liels plaukts, kas ir pilns ar nelielām četru šīs mājas sieviešu personīgajām lietām. Goda vietā stāv slīpēta stikla smaržu pulverizators ar smaragdzaļu lenti, kurai pušķis galā, un tam blakus graudaina fotogrāfija: uz vienkārša krēsla sēž glīts vīrietis, uz viena ceļgala viņš tur mazuli, uz otra – nedaudz lielāku meiteni; vēl viena, vecāka, meitene stāv viņam kreisajā pusē. Pa labi no vīrieša, uzlikusi plaukstu vīram uz pleca, stāv meiteņu māte. Mātei un meitām ir baltas mežģīņu kleitas, un visi kopā viņi ir ideālas ģimenes iemiesojums, vismaz bija.

Kad Menahems Mellers nomira uz operāciju galda – lode beidzot tika izņemta, bet asiņu zudums bija pārāk liels –, Čaja kļuva par atraitni un meitenes palika bez tēva. Čajas tēvs un meiteņu vectēvs Ichaks pārcēlās uz dzīvi mazajā mājīnā, lai palīdzētu, cik iespējams. Čajas brālis Ivans dzīvo ielas otrā pusē.

Lai kā Čaja jūtas, viņa nav viena.

Biezie aizkari ir aizvilkti, liedzot Magdai, drebuļu un augstas temperatūras mocītai, skatīt spožo pavasara sauli, kas laužas istabā pa spraugu virs aizkaru stangas.

– Vai mēs varam aprunāties kādā citā vietā? – Dakteris Kiselijs saņem Čajas roku.

Otrā gultā, kājas sakrustojusi, sēž Livi un vēro, kā māte uzliek slimnieces pieri vēl vienu slapju dvieli.

– Vai paliksi pie māsas? – māte jautā, un Livi piekritoši paloka galvu.

Kad pieaugušie iziet no istabas, Livi dodas pie māsas, apguļas viņai blakus un ar sausu drānu turpina slaucīt no Magdas sejas sviedrus.

– Tu būsi vesela, Magda. Es neļaušu, ka ar tevi notiek kas slikts.

Magda izmoka vārgu smaidu. – Tas ir mans teksts. Esmu tava lielā māsa, es pieskatu *tevi*.

– Tad veselījies.

Čaja un dakteris Kiselijs paiet dažus soļus no mājīgas guļamistabas uz galveno istabu. Ārdurvis ved tieši mājīgajā dzīvojamā istabā, aiz kuras ir šaura virtuves niša.

Pie izlietnes rokas mazgā meiteņu vectēvs Ichaks. Nākot no pagalma, viņš aiz sevis ir atstājis taciņu ar zāgskaidām, tās sabirušas arī uz izbalējušā zilā grīdas paklāja. Ichaks satrūkstas un pagriežoties izšļaksta ūdeni. – Kas noticis? – viņš jautā.

– Ichak, labi, ka tu esi te, nāc, apsēdies pie mums.

Čaja skatās uz jauno ārstu, un viņas acīs vīd bailes. Dakteris Kiselijs pasmaida un aizvada sievieti pie virtuves krēsla, atvelk no galda otru, lai būtu, kur apsēties Ichakam.

– Vai viņa ir ļoti slima? – vecais vīrs jautā.

– Magda izveseļosies. Tikai paaugstināta temperatūra, to jauna, veselīga meitene ar laiku uzveiks itin viegli.

– Kas *tad* par lietu? – Čaja pavicina roku.

Dakteris Kiselijs atrod vēl vienu krēslu un arī apsēžas. – Negribu jūs biedēt ar to, ko jums tūlīt teikšu.

Čaja tikai pamāj ar galvu, tagad jau izmisīgi vēlēdamās, lai taču dakteris saka savu sakāmo. Kara gados viņa ir stipri mainījusies: pierē, kas agrāk bija gluda, ievilkušās rievās, un viņa ir tik ļoti novājējusi, ka drēbes uz auguma karājas kā izžauta veļa.

– Kas ir, miļo cilvēk? – Ichaks prasa. Atbildība, ko viņš uzņēmis par meitu un mazbērniem, padarījusi viņu vecāku par saviem gadiem, un viņam nav nekādas patikas pīt intrigas.

– Es gribu Magdu vest uz slimnīcu...

– Ko? Jūs tikko teicāt, ka viņa izveseļosies! – Čaja nenovaldās. Viņa pieceļas un atbalstās pret galdu.

Dakteris Kiselijs paceļ roku, lūdzot viņu apklust. – Ne jau slimības dēļ. Es gribu Magdu vest uz slimnīcu cita iemesla dēļ, un, ja jūs paklausīsieties, es paskaidrošu.

– Pie joda, par ko tu runā? – Ichaks uztraucas. – Saki taču!

– Mellera kundze, Ichak, esmu dzirdējis baumas, briesmīgas baumas – runā, ka jauni ebreji, meitenes un zēni, no Slovērijas tiek vesti darbos pie vāciešiem. Ja Magdu ieliks slimnīcā, viņa būs drošībā, un es apsolu, ka neļaušu, lai viņai notiek kas slikts.

Čaja atkrīt atkal krēslā un aizklāj ar rokām seju. Tas ir nesaļidzināmi ļaunāk par drudzi.

Ichaks izklaidīgi plīķē meitai pa muguru, bet tagad viņš ir koncentrējies un uzmanīgi klausās ārsta stāstītājā. – Kas vēl? – viņš jautā un ieskatās jaunajam vīrietim acīs, iedrošinot runāt atklāti.

– Kā jau teicu, baumas un tenkas, bet ebrejiem nekas labs nav gaidāms. Ja viņi nāk pēc jūsu bērniem, tad tas ir beigu sākums. Un *strādāt* nacistu labā? Mums nav ne jausmas, ko tas nozīmē.

– Ko mēs varam darīt? – Ichaks grib zināt. – Mēs jau visu esam zaudējuši – tiesības strādāt, pabarot savas ģimenes... Ko vēl mums var atņemt?

– Ja tas, ko esmu dzirdējis, atbilst patiesībai, viņi grib jūsu bērnus.

Čaja apsēžas taisnāk. Viņas seja ir piesarkusi, bet viņa neraud.
– Un Livi? Kas aizsargās Livi?

– Šķiet, ka viņi meklē sešpadsmitgadīgus un vecākus jauniešus. Livi ir četrpadsmit, vai ne?

– Piecpadsmit.

– Vēl bērns. – Dakteris Kiselijs pasmaida. – Domāju, ka ar Livi viss būs kārtībā.

– Un cik ilgi Magda paliks slimnīcā? – jautā Čaja. Viņa pagriežas pret tēvu. – Viņa negribēs braukt, negribēs atstāt Livi. Vai atceries, tēt, ka Magda apsoliya pieskatīt mazo māsu, kad Cibi devās projām?

Ichaks noglāsta Čajas rokas. – Ja mums viņa jāglābj, tad vajadzēs vien braukt, grib viņa to vai ne.

– Domāju, ka mums vajadzēs dažas dienas, varbūt nedēļu. Ja baumas ir patiesas, tad tvarstīšana notiks drīz, pēc tam es vedīšu Magdu mājās. Un Cibi? Kur ir viņa?

– Jūs taču viņu pazīstat, viņa ir devusies līdz *Hachshara* jauniešiem. – Čaja īsti nezina, ko domāt par *Hachshara*, apmācību programmu, kura māca jauniem cilvēkiem, tādiem kā Cibi, visu, kas nepieciešams, lai sāktu jaunu dzīvi Palestīnā, tālu projām no Slovēkijas un kara, kas plosās Eiropā.

– Joprojām mātās apstrādāt zemi? – dakteris pajoko, bet ne Čaja, ne Ichaks nesmaida.

– Ja viņai vajadzēs emigrēt, viņa tur atradīs tieši to – plašas, auglīgas zemes, kas gaida, kad tiks apstādītas, – saka Ichaks.

Bet Čaja, domās iegrimusi, klusē. Viens bērns slimnīcā, otrs nacistiem par mazu. Un trešā, vecākā meita, Cibi, iestājusies cionistu jauniešu kustībā, kuru iedvesmojusi misija radīt ebrejiem dzimteni, lai kur tā būtu.

Viņi visi jau ir apjautuši patiesību, ka šobrīd viņiem vajadzīga apsoltā zeme – un, jo ātrāk, jo labāk. Bet vismaz visi trīs viņas bērni ir drošībā, Čaja nospriež, pagaidām.